

Розділ III. Актуальні питання теорії і практики спеціальної освіти та соціальної роботи

УДК 376.1-056.264:373.2

Ірина Брушневська

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк)

МЕХАНІЗМИ СТАНОВЛЕННЯ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ У РАНЬОМУ ВІЦІ

У статті автор обґрунтовує необхідність вивчення механізмів формування мовленнєвої діяльності дітей у ранньому віці. Вказує на пріоритетність мовлення у становленні особистості, суперечливість та взаємообумовленість цього процесу. Аналізує різнопланові погляди науковців на етапи та специфіку розвитку мовленнєвої діяльності дітей раннього віку, зосереджуючи увагу на психолінгвістичній мотивації виникнення певних мовленнєвих одиниць.

Автор наголошує на необхідності поетапного вивчення появи складових мовлення в онтогенезі. Розглядає процес розвитку мовленнєвої діяльності дітей комунікативного спрямування за основними складовими мовленнєвої діяльності: фонетико-фонематична, лексична, граматична, синтаксична. Аргументує, що виникнення та розвиток всіх цих процесів в онтогенезі зумовлені потребою дітей раннього віку у мовленнєвому спілкуванні, відбуваються в процесі безпосередньої комунікативної взаємодії з дорослими та однолітками, навколишнім середовищем. Аналіз виявлених у ході дослідження механізмів розвитку мовленнєвої діяльності дошкільників засвідчив складність, поетапність, взаємообумовленість і залежність розвитку всіх його складових від комунікативної потреби.

Ключові слова: діти раннього віку, мовлення, механізми, онтогенез.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Тлумачення механізмів виникнення мовлення у дітей, формування його передумов, нерівномірність розвитку, вплив ендогенних та екзогенних факторів на його розвиток можливі із сучасних позицій можливі лише за умов усвідомленого чіткого розуміння сутності мовленнєвої діяльності, її структури, особливостей формування в онтогенезі.

Мовлення дитини розвивається в процесі онтогенезу паралельно з фізичним і розумовим, є показником загального психофізичного розвитку. Засвоєння малюком рідного мовлення відбувається з суворо визначеною закономірністю та характеризується рядом рис, загальних для всіх дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел засвідчив, що питанням розвитку мовлення у дітей дошкільного віку приділяли увагу ряд учених (В. Бельтюков, О. Гвоздев, Д. Ельконін, О. Леонтьєв, Г. Розенгард-Пупко, Є. Тихєєва, Н. Швачкін та ін.), які з різних, переважно психологічних і лінгвістичних позицій, розглядали і визначали етапи мовленнєвого розвитку, детально описали становлення мовлення у дітей. У дослідженнях фахівців з лінгвістики дитячого мовлення визначена основна послідовність його формування: від стадії лепету до семи-дев'яти років (О. Гвоздев, Н. Лепская, С. Цейтлін, А. Шахнарович).

Мовлення дитини не є чимсь вродженим, його становлення та формування відбувається в перші роки життя. Мовлення кожної дитини має свої індивідуальні особливості, які свідчать про її неповторність, умови розвитку, середовище, в якому вона перебуває, культуру спілкування в родині тощо.

Онтогенетичний розвиток рухової, перцептивної системи і мовлення зумовлює поступове виникнення таких новоутворень першого року життя як сидіння, прямостояння, прямоходіння, гуління, лепету, перших слів, що є передумовою подальшого повноцінного психічного розвитку. Тісний взаємозв'язок рухової та мовленнєвої системи породжує маніпулятивні дії як витoki формування предметних дій. Руховий і перцептивний розвиток дитини відбувається виключно за умови спілкування з дорослим. Тому в ранньому

немовному періоді для повноцінного психофізичного і мовленнєвого розвитку обов'язковим є спілкування з дорослими.

Вирішальний внесок у розвиток власне лінгвістичних аспектів вивчення дитячого мовлення зробив О. Гвоздев [2]. Зокрема, науковець процес засвоєння частин мови дітьми поділяє на такі вікові періоди:

- від 3 років до 3 років 3 місяців: розширюються смислові функції відмінків, прикметники та дієслова правильно узгоджуються у мовленні;
- від 3 років 3 місяців до 3 років 6 місяців: розвиваються смислові функції відмінків іменників і конструкції речень;
- від 3 років 6 місяців до 3 років 9 місяців: утворюються нові слова за аналогією до різних частин мови;
- від 3 років 9 місяців до 4 років: широко використовуються власні словоутворення;
- від 4 років до 4 років 4 місяців: граматичні категорії переважно сформовані.

Але найбільш об'єктивною та науково обґрунтованою є теоретична модель, розроблена О. Леонтьєвим [3].

Згідно цієї концепції, процес формування мовленнєвої діяльності дітей в онтогенезі має кілька періодів:

- 1-й – підготовчий (з моменту народження до 1 року);
- 2-й – переддошкільний (від 1 до 3 років);
- 3-й – дошкільний (від 3 до 7 років);
- 4-й – шкільний (від 7 до 17 років).

О. Леонтьєв зазначає, що вказані вікові рамки є динамічними у зв'язку з акселерацією розвитку дітей на початкових етапах онтогенезу.

А. Маркова [4, с. 23] висловлює цікаве твердження про соціальний взаємозв'язок мовлення з його функціями, і, відповідно, базує основні періоди онтогенезу мовленнєвої діяльності на цьому критерії. Розвиток мовлення відбувається за принципом диференціацій різних функцій.

Є. Соботович розробила психолінгвістичну періодизацію розвитку дитини в цілому і його лексико-семантичної ланки, зокрема [5, с. 2-11]. У запропонованих нормативних показниках мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку в лексичній ланці виділяються:

- I рівень лексичного розвитку (10-11 місяців – 1 рік 6 місяців);
- II рівень лексичного розвитку (1 рік 6 місяців – 2 роки – 2 роки 2 місяців);
- III рівень лексичного розвитку (приблизно 2 роки 2 місяці – 5 років);
- IV рівень лексичного розвитку (6-8 рік).

Окремо у дослідженні Є. Соботович позиціонуються нормативні показники мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку у граматичній ланці. В їх основі лежать етапи засвоєння граматичних узагальнень (синтаксичних і морфологічних) на різних етапах онтогенезу.

На морфологічному рівні відбувається послідовне оволодіння дитиною морфологічними узагальненнями. В період 1 року 10 місяців – 2 років відбувається виділення в слові граматичних морфем і оволодіння категоріями числа, відмінка, роду, особи. У 2 роки – 2 роки 6 місяців дитина опановує парадигму відмінювання, дієвідміни, зміни дієслів за часами. Після 4 років відбувається оволодіння всіма атиповими граматичними формами, здійснюється диференціація закінчень іменників і дієслів за типами відмінювання і дієвідмін. Після 2 років 6 місяців формується морфологічна система словотвору.

Всі ці процеси зумовлені потребою у мовленнєвому спілкуванні і відбуваються в процесі безпосередньої комунікативної взаємодії дитини з дорослими та однолітками, навколишнім середовищем.

Мета статті – аналіз формування складових мовленнєвої діяльності дітей у ранньому віці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо процес розвитку мовленнєвої діяльності дітей комунікативного спрямування за основними складовими мовленнєвої діяльності: а) фонетико-фонематична; б) лексична; в) граматична; в) синтаксична.

З'ясовано, що у дітей фонематичні процеси формуються послідовно – від простішого до складнішого: фонематичне сприймання, фонематична увага, слуховий (фонематичний) контроль, фонематичне уявлення, фонематичний аналіз і синтез.

Дослідження вчених свідчать, що початок етапу формування фонематичного слуху припадає на десятий місяць життя дитини. Саме в цей період вона поступово починає звертати увагу на звукове оформлення слів, виникають перші слова. Проте мовлення дитини в цей період не є калькою засвоєного від дорослих. Засвоюючи слова, вона підпорядковує цей процес власним принципам, створюючи ніби проміжну систему мовлення, яка на даному етапі задовольняє її комунікативні потреби.

Як зазначає Є. Соботович, у віці двох років перцептивний рівень слухового сприймання (фонематичний слух) дитини є практично повністю сформованим. Це можна прослідкувати у вмінні дитини диференціювати на слух усі фонемати рідної мови, стабілізації її слухового сприймання. Результатом є активне збільшення імпресивного та експресивного словника дитини на кінець другого року життя.

Результати дослідження вчених (О. Гвоздева, Р. Левіної, Є. Соботович, В. Тищенко, М. Швачкіна та ін.) вказують на те, що у дітей за умов звичайного розвитку на основі сформованого у дворічному віці фонематичного слуху відбувається подальше формування фонематичного сприймання. В процесі подальшої комунікації удосконалюються навички фонематичної та артикуляційної диференціації звуків, власне мовлення виходить на якісно новий рівень. Закінчується цей процес до чотирьохрічного віку.

Розвиток фонологічної складової мовлення дитини у перші місяці життя відбувається під впливом емоційного спілкування з близькими оточуючими. Саме тому малюк в перших звукокомплексах наслідує мелодійне та інтонаційне забарвлення мовлення дорослих. Це підтверджують дані досліджень науковців О. Вінарської, Д. Ельконіна, Л. Журби, Є. Мастюкової та інших.

З поступовим розвитком пізнавально-комунікативної активності у системі фонації дитини з'являються нові, більш складні відтінки. Фаза дитячого гуління характеризується здебільшого емоційним забарвленням, але з переходом до періоду лепету у ньому з'являється вокальне оформлення. В період з 5-6 місяців і приблизно до 9-10 місяців дитячий лепет і псевдослова звучать з висхідною чи низхідною силою в залежності від типу висловлювань дорослих, яких наслідує малюк. Після 12-14 місяців у мовленні наявна інтонаційно та мелодійно оформлена фраза, до складу якої входить декілька аморфних або повноцінних слів.

Прослідкуємо послідовність становлення звуковимови дитини. У перші місяці життя артикуляційний апарат немовляти ще не пристосований до процесу звукоутворення. Для цього повинні бути сформованими ключові передумови. Насамперед відбувається інтенсивне тренування органів артикуляції в процесі плачу дитини, прийому їжі, емоційного реагування на контакт із оточуючими. Дослідження науковців (Є. Архипової, О. Вінарської та інших) засвідчили, що в процесі грудного вигодовування у дітей формуються передумови до вимови голосних ([a], [o], [y]), губно-губних ([б], [п], [м]), губно-зубних ([в], [ф]) передньоязикових ([і], [т], [п'], [д']) звуків. Цьому сприяє набуття органами артикуляції певного положення в процесі смоктання, активні рухи при цьому кінчика язика і губ [1, с. 85].

У період формування навички пити рідину із чашки відбувається довільна підготовка органів артикуляції до вимови голосних ([e], [и], [і]) та задньоязикових ([г], [л], [к], [г']) звуків. Це пов'язано із фізіологічними рухами ковтання, розслаблення та активізації м'язів кореня язика і усього піднебінно-глоткового комплексу. В цей період у дітей формується вміння контролювати та узгоджувати діяльність усіх органів, що складають даний комплекс.

Наступним важливим моментом є навчання малюка їсти з ложки – ця складна фізіологічна діяльність можлива лише при узгодженості рухів усіх м'язів язика. В результаті формується готовність артикуляційного апарату до вимови найскладніших фонем ([с], [з], [ц], [дз], [ш], [ж], [ч], [дж], [й], [л], [р]). Всі ці дії є результатом наслідування артикульованого мовлення, жування, міміки дорослих.

Перші мовленнєві дії дитини проявляються у вигляді гуління – специфічної голосової реакції, пов'язаної з рефлекторними, хаотичними, нестабільними рухами органами артикуляції в поєднанні з ротовим видихом (рідше вдихом) та голосоутворенням [6, с. 3-18]. Це перші спроби голосу, знайомство з варіантами його звучання. В результаті у дитини розвивається рухливість артикуляційного апарату, голосові навички, диференціація на слух власного і чужого голосу. Все це є обов'язковими передумовами розвитку експресивного мовлення.

Показником мовленнєвого розвитку дитини в 2-3 місяці є поява різних видів крику; поява слабких горлових звуків типу «ах», «ех», «ух»; інтенсивне утворення спонтанних звуків; поява агукання; реагування комплексом пожвавлення на обличчя рідної людини. У 4-6 місяців малюк агукає, белькоче, лепече навіть тоді, коли до нього не звертаються; чітко диференціє склади; скрикує від радості; сміється при зверненні до нього; з'являються звуки, що виражають напругу при певних рухах; охоче слухає звернене до нього мовлення; провокує дорослого на спілкування, проявляє ініціативу; намагається «заговорити», «зав'язати бесіду». Всі ці прояви первинної комунікації зумовлені потребою малюка у спілкуванні.

У віці п'яти-шести місяців гуління у дитини згасає, плавно переходячи у новий етап – дитячий лепет, який за свою структурою є значно складнішою домовленнєвою діяльністю. Дослідження психолінгвістичної науки свідчать, що саме в цей період можливе оволодіння малюком фонетичною системою рідної мови або мови, яку вона чує.

Із зростанням комунікативної потреби, поступовим засвоєнням фонемного складу рідної мови у словнику дитини з'являються перші стійкі слова, що співвідносяться з конкретним значенням. Саме тому подальший розвиток перцептивного рівня слухового сприймання є передумовою активного збагачення словника.

У півтора роки малюк зазвичай починає вимовляти усі голосні звуки, хоча і не завжди чітко. Йому доступні багато приголосних звуків [м, п, б, д, г, т, н, в, ф, х], а також звук [й]. До кінця третього року життя покращується звуковимова, майже зникає пом'якшення приголосних звуків.

Науковці (О. Гвоздев, О. Мастюкова, М. Швачкін та ін.) вказують, що нормативне засвоєння звукової сторони мовлення відбувається у такій послідовності: голосні [а], [о], [у]; приголосні [м], [п], [б]; голосні [і], [е], [и]; тверді приголосні [к], [г], [х]; м'які приголосні [т'], [д'], [н'], [л'], [с']; тверді приголосні [н], [д], [т], [ф], [в]; напівпом'якшені приголосні [к'], [г'], [х'], [ф']; м'які приголосні [з'], [ї]; тверді приголосні [с], [з], [ч], [ш], [ж], [ц], [дз], [дж]; звукосполучення (шч); тверді приголосні [л], [р]; м'який приголосний [р'].

Процес засвоєння складової структури слів є складним, тому навіть у двох-трьохрічному віці складова структура багатоскладових слів у мовленні дитини є порушеною (спрощення структури шляхом опускання складів з середини слова). Однак надалі в процесі щоденної мовленнєвої діяльності ці помилки усуваються. До закінчення 3 року життя дитина із звичайним мовленнєвим розвитком повністю оволодіває структурою чотирискладових слів.

Наступною важливою ланкою, яка неодмінно має бути сформованою в процесі онтогенезу мовленнєвої діяльності, є лексичний компонент.

У ранньому віці розвиток лексики немовляти тісно пов'язаний з пізнавальною діяльністю, розвитком уявлень про оточуюче довкілля і відображає процес формування понять. В результаті безпосередньої взаємодії з предметами, їх ознаками і діями з ними, особами і явищами виникає мовленнєва та немовленнєва діяльність дитини.

Пізнаючи навколишній світ, дитина на початку засвоює масу незрозумілих для неї слів, пов'язуючи їх з певними предметами, ознаками, діями, станами, з якими взаємодіє в процесі комунікації. В 7-9 місяців малюк відгукується на своє ім'я; на прохання батьків показує знайомі іграшки, предмети; цокає язиком, якщо цього навчив дорослий; в 9 місяців може сказати перше слово «баба», «мама», «дай».

У дитини 10-12 місяців з'являється лепет-монолог; вона лепече склади, схожі на короткі речення; наслідує звуки, якщо дорослий спонукає до цього; хитає головою («ні»), якщо чогось не хоче.

В період до кінця першого року життя у дитини домінує пасивне мовлення, тобто вона розуміє зміст, але відтворює лише невелику кількість слів. Сприймаючи нове слово, дитина співвідносить його з певним предметом, а потім вчиться вимовляти. Перші слова зазвичай нестійкі, можуть надовго зникати з активного словника, замінюватися іншими, а потім нову з'являтися. Для повноцінного оволодіння словом має бути сформована потреба у спілкуванні і практика його використання.

Перші осмислені слова, які вимовляє дитина, з'являються у неї в кінці першого – на початку другого року життя. Переважно вони складаються з губних та зубних приголосних у поєднанні з голосними – це склади, що можуть багаторазово повторюватися (ма-ма, ба-ба, па-па і т.д.). Ці слова вживаються для озвучення певної потреби дитини, його дискомфорту або бажання чогось. Малюк вимовляє 5-10 осмислених слів; реагує голосом на музику; відгукується на своє ім'я і на прохання «Дай мені»; махає рукою, прощаючись з дорослим; розуміє заборону «ні», «не можна»; на прохання дорослого знаходить і приносить знайомий предмет; показує пальцем на те, що його зацікавило, чекає коментаря дорослого.

Перші слова, які вимовляє дитина, мають настільки широкий смисловий діапазон, що можуть трактуватися як еквіваленти фраз, через що і отримали назву однослівних фраз або «голофраз» (О. Гвоздєв, 1961, Н. Лепська, 1997, Н. Цейтлін, 2000, К. Nelson, 1973, 1996, Е. Bates, I. Bretherton, L. Snyder, 1988). Переважають серед них предметні слова, які, не зважаючи на зовнішню схожість, не є іменниками. На цьому етапі вони ще не мають граматичного значення і мають досить широке смислове поле. Одне слово «мама» може означати «я хочу до мами», «де моя мама?», «мама прийшла», «мамо, подивись на мене».

Цей період характеризується підвищеною увагою малюка до мовлення оточуючих, бажанням їх наслідувати, а тому помітно зростає його власна мовленнєва активність. Перші самостійні слова здебільшого багатозначні і позначають цілий ряд тотожних понять: «бум» - гуляти, машина, їхати; «бах» - упасти, лягати спати, лежати; «ляля» - власне сама дитина, чужа дитина, лялька, будь-яка іграшка. Цей етап розвитку дитячого мовлення іще називають стадією «слово – речення», тому що малюк виражає свої думки одним словом, вкладаючи в нього зміст речення.

На кінець першого року життя активний словник дитини налічує приблизно 15-20 слів.

В наступний період (від 1,5 року до 2 років) спостерігається суттєве збільшення активного словника дітей, з'являються перші речення, до складу яких входять цілі та аморфні слова. Комунікація стає більш активною і двобічною – дитина вже не чекає, коли до неї звернуться, а сама ініціює звертання, коли чогось хоче. У висловлюванні переважають прості, граматично не оформлені фрази з двох-трьох слів. Відбувається розчленовування звукокомплексів на частини, які вступають між собою в різні поєднання (киця няв, киця бах, киця бія, киця ма). На прохання дорослого малюк подає певні предмети, вказує на знайомі обличчя, тварин, іграшки. Він знає своє ім'я, впізнає себе у дзеркалі.

Протягом другого року життя у дітей за умов звичайного онтогенезу відбувається поступальне збагачення словникового запасу. Формується експресивне мовлення, слова і звукосполучення стають осмисленими одиницями мовленнєвого спілкування. Словниковий запас дитини на початку сягає приблизно 20-30 слів, до кінця другого року – 200-400 слів. Це здебільшого іменники, що означають предмети ігрової і побутової тематики, а також дієслова, що означають прості дії.

Третій рік життя є надзвичайно активним у якісному зростанні показників мовленнєвого розвитку. Це – період «чомусиків», коли дитині найбільше подобається говорити, запитувати, перепитувати в різних людей про одне і те саме. Потреба у спілкуванні є потужним стимулом для розвитку комунікативної діяльності. Насамперед зростає розуміння дитиною мовлення. Воно стає більш ускладненим, фрази складаються з 5-6 слів, використовуються всі частини мови, вставні слова.

Словниковий запас до кінця року збільшується в 3-4 рази, ширше використовуються дієслова, досягаючи до трьох років 800-1300 слів. В активному мовленні наявні іменники, дієслова та прикметники.

Розвиток граматичного ладу мовлення дитини в онтогенезі цікавив багатьох дослідників (А. Бородич, О. Гвоздєв, Д. Ельконін, О. Леонтьєв, Ф. Сохін, С. Цейтлін та ін.). Науковці вважають, що засвоєння граматичних законів побудови мовленнєвого висловлювання малюком відбувається природньо в процесі пізнавального розвитку – під час гри, маніпулятивних предметних дій, праці та інших видів дитячої діяльності.

О. Гвоздєв [2, с. 117] виділяє наступні періоди формування граматичного ладу мовлення дошкільників.

I період – період речень, що складаються з аморфних слів-коренів (від 1 року 3 міс. до 1 року 10 міс.). Цей період має два етапи:

- 1) етап однослівних речень;
- 2) етап речень з декількох слів-коренів.

На першому етапі (1 рік 3 міс. – 1 рік 8 міс.) дитина використовує лише невелику кількість слів для вираження бажань, потреб, вражень. Для уточнення використовуються жести, інтонація. Перші аморфні слова-корені не мають певної граматичної форми і означають в різних ситуаціях як дії, так і предмети.

На другому етапі (1 рік 8 міс. – 1 рік 10 міс.) з'являються висловлювання з декількох незмінних слів-коренів, тобто формується фраза. Граматичний зв'язок між словами відсутній, вони поєднуються лише інтонаційно. У мовленні оточуючих увага акцентується лише на загальному значенні слова, а не на його формі.

II період – засвоєння граматичної структури висловлювання (1 рік 10 міс. – 3 роки). Цей період має три етапи:

- 1) етап формування перших форм слів (1 рік 10 міс. – 2 роки 1 міс.);
- 2) етап використання флексійної системи мови для вираження синтаксичних зв'язків між словами (2 роки 1 міс. – 2 роки 6 міс.);
- 3) етап засвоєння службових слів для вираження синтаксичних відносин (2 роки 6 міс. – 3 роки).

Прослідкуємо поетапність становлення зв'язного мовлення. На першому році життя в процесі емоційного спілкування з дорослими закладаються основи майбутнього зв'язного висловлювання. Першим з'являється ситуативне мовлення – дитина хоче щось конкретне саме зараз і тягне руку «Дай!». Пізніше розвивається контекстна форма – повідомлення про те, що було або буде без наявної зараз ситуації. Обидві форми мовлення не зникають у подальшому спілкуванні вже старших дітей. Дослідження А. Рузької та А. Рейнштейн довели, що у спілкуванні з дорослими частіше використовується ситуативне мовлення, а з однолітками – більш складніше контекстне.

На кінець першого року – початку другого року життя у малюка з'являються перші осмислені слова на позначення потреб і бажань. Вони використовуються і як запитання до когось, і як відповідь комусь. Одне слово вміщує у собі цілу фразу або навіть все повідомлення. Мовлення має діалогічну, ситуативну форму.

До кінця другого року життя діти спілкуються фразами з 2-3 слів, які мають вже певні граматичні ознаки. Це період активного діалогічного спілкування з дорослими, який має форми прохання, звертання, скарги, заборони. Розвивається фразове мовлення, яке ще аграматичне, але вже має логіку побудови.

На третьому році життя удосконалюється розуміння мовлення оточуючих, значно активізується і збагачується власне. Дитина дуже любить роздивлятися картинки, книжки, при цьому багато говорить, запитує, уважно і зацікавлено слухає казку. Мовлення дитини третього року починає набувати зв'язного характеру.

Висновки. Аналіз механізмів розвитку мовленнєвої діяльності дошкільників засвідчив складність, поетапність, взаємообумовленість і залежність розвитку всіх його складових від комунікативної потреби.

Джерела та література

1. Брушневська І. М. Механізми розвитку фонематичного компоненту мовленнєвої діяльності дітей за умов звичайного онтогенезу. *Педагогічні науки*. 2016. №LXX (1). С.84-89.

2. Гвоздев А. Н. Вопросы изучения детской речи. СПб. : «ДЕТСТВО-ПРЕСС», 2007. 472 с.
3. Леонтьев А. А. Исследования детской речи. Основы теории речевой деятельности. Москва, 1974. 368с.
4. Маркова А. К. Психология усвоения языка как средства общения. Москва, 1974. С.10-33.
5. Собонович С. Ф. Критерії оцінювання мовленнєвого розвитку дитини (у його лексичній ланці) на різних вікових етапах. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (у його граматичній ланці) дитини дошкільного віку. *Дефектологія*. 2003. №2. С.2-11.
6. Тищенко В. В. Ієрархія фонематичних процесів в онтогенезі дитячого мовлення. *Теорія і практика сучасної логопедії*. Вип.4. Київ : Актуальна освіта, 2007. С.3-18.

References

1. Brushnevsjka I. M. Mekhanizmy rozvytku fonematychnogho komponentu movlennjevoji dijajnosti ditej za umov zvyčajnogho ontoghenezu. *Pedagoghichni nauky*. 2016. №LXX (1). S.84-89.
2. Ghvozdev A. N. Voprosy yzuchenyja detskoj rechy. SPb. : «DETSTVO-PRESS», 2007. 472 s.
3. Leontj'ev A. A. Yssledovanyja detskoj rechy. Osnovy teoryy rechevoj dejatel'nosti. Moskva, 1974. 368s.
4. Markova A. K. Psykholohyja usvoenyja jazyka kak sredstva obshhenyja. Moskva, 1974. S.10-33.
5. Sobotovyh Je. F. Kryteriji ocinjuvannja movlennjevogho rozvytku dytyny (u jogho leksychnij lanci) na riznykh vikovykh etapakh. Normatyvni pokaznyky movlennjevogho rozvytku (u jogho ghramatychnij lanci) dytyny doshkil'nogho viku. *Defektologhija*. 2003. №2. S.2-11.
6. Tyshhenko V. V. Ijerarkhija fonematychnykh procesiv v ontoghenezi dytjachogho movlennja. *Teorija i praktyka suchasnoji loghopediji*. Vyp.4. Kyjiv : Aktual'na osvita, 2007. S.3-18.

Брушневская Ирина. Механизмы формирования речи детей раннего возраста. В статье автор обосновывает необходимость изучения механизмов формирования речевой деятельности детей раннего возраста. Указывает на приоритетность речи в формировании личности, конфликтность и взаимозависимость этого процесса. Анализирует различные взгляды ученых на вопросы этапности и специфики развития речевой деятельности детей раннего возраста, акцентируя внимание на психолингвистической мотивации возникновения определенных единиц языка.

Автор акцентирует внимание на необходимости поэтапного изучения появления составляющих речи в онтогенезе. Рассматривает процесс развития речевой деятельности коммуникативного направления, а именно фонетико-фонематической, лексической, грамматической, синтаксической составляющих речевой деятельности. Аргументирует, что возникновение и развитие этих процессов обусловлены необходимостью речевого общения детей раннего возраста, происходят в процессе коммуникативного взаимодействия со взрослыми и сверстниками, окружающей средой. Анализ выявленных в ходе исследования механизмов развития речевой деятельности указывает на сложность, поэтапность, взаимообусловленность и зависимость развития ее составляющих от коммуникативной потребности.

Ключевые слова: дети раннего возраста, речь, механизмы, онтогенез.

Brushnevska Iryna. Mechanisms for the development of speech activity of children at early ages. The interpretation of the mechanisms of children's speech, the formation of its prerequisites, the improbability of development, the impact of endogenous and exogenous factors on its development are possible from modern positions are possible only in the condition of clear and conscious understanding of the essence of speech activity, its structure, features of formation in ontogenesis. Speech priority in the formation of the personality of child at the early ages is indisputable, because it promotes the formation of its intellectual potential, increases cognitive activity, qualitatively broadens the worldview, stimulates and enriches communicative skills.

In the article the author substantiates the necessity of studying the mechanisms of formation of speech activity of children at early ages. Indicates the complexity, inconsistency and interdependence of this process. Analyzes the diverse views of scientists on the stages and specifics of the development of speech activity of young children, focusing on the psycholinguistic motivation of the emergence of certain speech units.

The author emphasizes the need for a step-by-step study of the appearance of the speech components in ontogenesis. Child's speech develops in the process of ontogenesis in parallel with physical and mental, it is also an indicator of general psychophysical development. The assimilation of native speech by a child happens with strictly defined regularity and is characterized by a number of features which are common for all children.

The process of development of children's speech activity of the communicative direction of the main components of speech activity has considered phonetic-phonemic, lexical, grammatical, syntactic. Claim that that the emergence and development of all these processes in ontogenesis is conditioned by the necessity of young children in speech communication has argued. It occurs in the process of direct communicative interaction with adults and coevals, the environment. The analysis of the mechanisms of the development of speech activity of preschool children has revealed the complexity, phasing, interdependence and the dependence of the development of all its components from the communicative needs.

Стаття надійшла до редколегії 08.12.2018 р.